

MILITARI ROMÂNI DIN TRANSILVANIA ÎN ISTORIA CENTRAL-EUROPEANĂ DE LA SFÂRȘITUL SEC. XIX ȘI ÎNCEPUTUL SEC. XX

Marius Șpechea

Argument

Studierea și evidențierea unor personalități militare de prim rang, și nu numai, de acum un secol face parte dintr-un demers natural și firesc de autocunoaștere și responsabilizare asupra propriei istorii, dar mai ales de încadrare a acestora în istoria și evoluția continentului european. Procesul de edificare a unui viitor comun reclamă necesitatea stabilirii și conștientizării unor repere valorice și istorice comune din trecut, acestea constituind atât dovada prezenței noastre în mod activ la istoria europeană, cât și convergența noastră în prezent. Păstrarea memoriei unor personalități militare de origine română care au performat în domeniu și au jucat un rol important în istoria militară și politică la nivel central-europeană, devine astăzi dovadă și model de cooperare și edificare a unui proiect multiethnic și multicultural. Europa mai mult ca niciodată are nevoie nu doar de interdependențe politico-economice pentru a-și păstra unitatea, ci de valori comune care să exprime și să transmită mai departe capacitatea de a coopera și a realiza un proiect comun în interesul tuturor. Dincolo de teorii, există nevoia unor asemenea exemple palpabile care pot constitui, deși într-un context diferit, modele de asumarea și aplicare a valorilor proprii în raport cu valorile altora, de conservarea a propriei identități și în același timp de edificare a unei identități comune, ca formă de soluționare a crizelor și conflictelor contemporane. Astfel, istoria nu mai este scrisă cu *noi* sau *ei*, ci devine istoria noastră, a tuturor. De aceea, acest demers are ca motor dorința de a recupera fragmentele uitate sau șterse în mod intenționat din istoria locurilor și a națiunii, pentru că prezentul, dar mai ales viitorul să fie unul asumat în mod conștient și complet. Bombardați timp de câteva generații cu informații istorice afectate sau alterate ideologic, timp în care istoria a lăsat senzația că și-a pierdut caracterul obiectiv științific și a devenit un mecanism ideologic, boală de care nici

astăzi, sau poate că mai ales astăzi nu a scăpat. A pune în discuție și a rememora personalități militare din urmă cu un secol, români, ce-i drept, dar comandanți și combatanți în armatele austriece iar unii dintre ei înnobilați de curtea imperială de la Viena, poate părea puțin ciudat. Dar cu siguranță interesant, pentru că obligă la reflexie istorică într-un mod diferit, redefinind perspectivele asupra asumării unei memorii istorice reale și integrate în contexte mai largi cum ar fi cel european din prezent.

*Premisele și contextul politicii tradiționale românești din Transilvania și
elita politico-militară*

Pentru a înțelege cât mai bine politica tradițională a românilor ardeleni de la sfârșitul secolului al XIX-lea începutul secolului XX și contextul evoluțiilor personale ale elitei românești din Transilvania, este necesară în primul rând, o retrospectivă a evoluției acesteia, atât din punct de vedere al scenei politice europene, dar mai ales al percepției acestor evoluții în conștiința națiunii române. Concret și deosebit de interesant pentru istoria și evoluția ulterioară a lucrurilor și pentru națiunea română în mod special, îl constituie actul de la 9 mai 1688 prin care Marele Principat al Transilvaniei trece de sub suzeranitate turcească sub suzeranitatea Casei de Habsburg¹. Din acest moment Casa de Habsburg va depune eforturi consistente pentru a-și consolida autoritatea și de a armoniza sistemul de legi și de valori, la urma urmei, a Transilvaniei cu restul Imperiului. Acest demers se va lavi de un statut foarte tradițional, chiar feudal, pe care Transilvania îl avea, nici una din stările recepte nefiind dispuse la vreo schimbare, singura lor doleanță era ca în cadrul Imperiului să le fie recunoscute și protejate privilegiile considerate deja tradiționale. Astfel într-o primă etapă „*împăratul Leopold I s-a îndatorat, după*

¹ Silviu Dragomir, *Istoria Desrobirii Religioase a Românilor din Ardeal în secolul XVIII*, vol. I, Editura și tiparul Tipografiei Arhidiecezane, Sibiu, 1920, p. 1, sau Lucian Periș, *Prezențe Catolice în Transilvania, Moldova și Țara Românească 1601-1698*, Editura Buna Vestire, Blaj, 2005, p. 68.

laborioase tratative, să respecte constituția tradițională a țării, întemeiată pe privilegiile îngust feudale ale celor trei «națiuni» (unguri, secui și sași) și ale celor patru religii «recepte» (catolică, luterană, reformată și unitariană). Acesta e, în esență cuprinsul diplomei leopoldine a Transilvaniei din 1691. Dar năzuințele de centralizare și de integrare ale Imperiului Habsburgic, feudal în bazele sale și tot mai absolutist în tendințe, nu se împăca cu constituția ardeleană mai înapoiată pe care se sprijineau amintitele națiuni, refractare acestor năzuințe”².

În acest climat destul de reticent la noua autoritate, națiunea română ignorată până atunci devine deosebit de tentantă pentru consolidarea noii autorități în Transilvania, românii fiind singurii dornici în mod real de o schimbare. Astfel „românii au dobândit o nouă importanță, o dată cu venirea Habsburgilor. Curtea îi considera pe români ortodocși drept o contrapondere față de nobilimea calvină maghiară, care constituia coloana vertebrală a opoziției la centralizare. Urmărirea obiectivelor politice a coincis cu zelul clerului romano-catolic din Ungaria în a susține contra-reforma în teritoriile răsăritene ale monarhiei”³. Această nouă percepție asupra populației românești din Transilvania va constitui începutul afirmării și redescoperirii acesteia pe plan cultural, social dar mai ales politic. Schimbare care va marca în mod esențial formarea și fundamentarea politicii tradiționale a românilor din Transilvania, ea va fi piatra din vârful unghiului în toate demersurile spre afirmare ale națiunii române. Deosebit de interesant este faptul că autoritatea Habsburgică nu se putea consolida real decât simultan cu afirmarea națiunii române pe planul politicii transilvane. Deoarece pe măsură ce, din rândul națiunii române începea să se afirme o elită politică (are inițial se va suprapune cu cea religioasă) interesele acesteia deveneau din ce în ce mai comune cu ale Casei Domnitoare, identificând dușmani și pericole comune. Încurajați să pășească spre

² Francisc Pall, *Inochentie Micu-Klein exilul la Roma 1745-1768*, vol. I, Editura Centrului de Studii Transilvane, Cluj-Napoca, 1997, p. 3.

³ Keith Hitchins, *Afirmarea Națiunii*, Editura Enciclopedică, București 2000, p. 18.

alfabetizare și culturalizare elita românească, care conform rescriptului imperial al Mariei Tereza din 9 septembrie 1743 vorbește de cel puțin șapte sute de nobili români⁴, va duce la o identificare în timp cu interesele familiei domnitoare și la o loialitate dovedită ulterior în toate împrejurările până la destrămarea Imperiului, la 3 noiembrie 1918⁵.

Legătura dintre național și elementul supranațional erau pentru elita românească din Transilvania oarecum complementare, ele neexcluzându-se reciproc așa cum am fi tentați să credem la un moment dat, acest tip de raportare la propria identitate națională la rândul ei raportată la o identitate și apartenență supranațională, devine din ce în ce mai actuală și astăzi în contextul unei nevoi din ce în ce mai afirmate de unificare europeană. Identificarea elementelor comune de identitate poate fi și astăzi un real motor pentru o construcție autentică a unei Europe unite, fără ca aceasta să diminueze în vreun fel elementele specifice care particularizează o națiune. Modul de raportare la aceste aspecte politice și identitare ale liderilor politici români din Transilvania sec -XVIII- XIX-lea transced în modul cel mai profund spiritul și ideea de Europă unită în care diferența nu însemna scandal ci doar complexitate. „Credința față de imperiu, față de dinastia care îi guverna, era atunci un element de identitate politică așa cum este astăzi fidelitatea față de un partid politic și față de ideile pe care le întrupează. Dar diferența față de identitățile monoculare de astăzi este că celelalte componente ale identității erau diverse, de o complexitate practic necunoscută de Europa modernă”⁶. Această diferență dintre societatea de astăzi și societatea din secolul XVIII-XIX se diminuează din ce în ce mai mult în fața noilor provocării ale globalizării, diversitatea sub diversele sale forme, devenind caracteristică definitorie a societăților noastre.

⁴ Francisc Pall, *Op. Cit.*, p. 9.

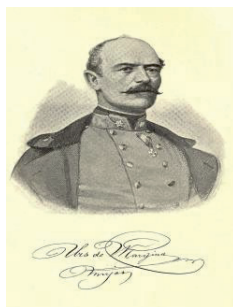
⁵ Lucian Leuștean, *România, Ungaria și Tratatul de la Trianon 1918-1920*, Editura Polirom, București, 2002, p. 16.

⁶ Georges Corm, *Europa și orientul*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1999, p. 57.

**Figuri reprezentative de militari de elită și români de frunte de la sfârșitul
sec. al XIX-lea începutul sec. al XX-lea**

Baronul David Urs de Marginea

David Urs, probabil cel mai celebru sau care ar trebui să fie, s-a născut la 1 aprilie 1816 în satul Mărgineni din familia unor vechi nobili români din țara Făgărașului, membrii de seamă ai Regimentului de Graniță I de la Orlat.

Urmează cursurile primare la școala centrală a Regimentului I Român de Granița din Orlat, iar studiile medii la școala superioară secundara a Regimentului II Român de Granița din Nasăud (Institutul Militar). La 18 ani își începe activitatea militară, ca fruntas, în 1834 devine sergent major, iar în 1841 devine sublocotenent. În anul 1848 adera la idealurile *revoluției* și semnează petiția către împărat, ca președinte al Marii Adunari de la Orlat care cerea păstrarea unității imperiului, fapt care-l poziționează atât pe el personal cât și națiunea română pe aceeași baricadă cu curtea de la Viena împotriva acțiunilor maghiare, luptând cu succes contra *honvezilor*, motiv pentru care este și decorat și avansat locotenent, pentru ca în anul următor să ajungă până la gradul de maior, având comanda unui batalion de infanterie la Pecs.

În calitate de maior va fi comandant de batalion în timpul războiului austro-italo-francez din 1859, remarcându-se în bătălia de la Solferino și Medole, unde practic, prin acțiuni tactice bine coordonate și anticipate, salvează grosul armatei austriece de la un dezastru. Această faptă îi va aduce lui David Urs gradul de colonel, cea mai înaltă distincție militară a coroanei Habsburgice și anume *Crucea*

de cavaler al Ordinului Maria Theresia, iar în 8 ianuarie 1860 este înnobilit de împăratul Franz-Joseph cu titlul de *baron de Marginea*. Este de remarcă faptul că David Urs este primul român care primește Ordinul Maria Theresia. În februarie același an revine în Transilvania la Deva unde va face parte din comandamentul garizoanei, iar din iunie 1863 va devenii comandantul acesteia⁷. În 1866 în timpul războiului Prusaco-Austriac, i se încredințează comanda *fortului Insulei Lissa*, poziție strategică pentru controlul Marii Adriatice. Italia, dorind să elibereze și Veneția de sub autoritatea habsburgică, se alătură Prusiei, declarând război Austriei, iar la 15 iulie, ministrul marinei italiene, solicită bombardarea și ocuparea Insulei Lissa, pentru ca doua zile mai târziu flota italiană, *Regia Marina*, să atace cele trei porturi principale ale insulei: Porto Comisa, Porto Manego și Porto San Giorgio. Un proiectil cade la picioarele comandantului David Urs, fără a exploda, iar ca semn de recunoștință pentru viața salvată va păstra proiectilul întreaga viață, iar urmașii săi îl vor încastra în monumentul funerar de la Sibiu, vizibil și astăzi. Copleșiți numeric, atacați din toate direcțiile, lipsiți de resurse corespunzătoare, cei din garnizoană rezistă eroic sub ordinele românului, care nu vrea nicicum să cedeze și care dă dovadă de o abilitate tactică rară⁸. Rezistența baronului David Urs în fortul militar de la Lissa precum și numărul mare de soldați români aflați sub comanda lui în aceea bătălie a fost atât de puternică încât o localitate din Făgăraș primește în memoria celor căzuți în acea confruntare, numele de Lisa, nume păstrat și astăzi, deși foarte puțini mai cunosc originea numelui acestei localități.

După realizarea compromisului austro-ungar în 1867, baronul David Urs devine destul de incomod prin pozițiile sale ferme în fața efortului nobilimii maghiare de a-și aplica ideile din timpul Revoluției din 1848, acest lucru fiind

⁷ Apud: V. Streffleur, *Österreichische militärische Zeitschrift*, IV. Jg., 4. Band, Beilage Nr. 22 vom 15. Noiembrie, 1863, Druck- und Kommissionsverlag Carl Gerold's Sohn, Wien 1863, p. 163.

⁸ Vezi pe larg : <http://horia-salca.blogspot.com/2009/10/eroul-de-la-lissa.html>, accesat la data de 01.06.2014, ora 13:30.

posibil și prin relația apropiată a acestuia cu curtea imperială de la Viena. Toate acestea v-or determina pensionarea lui în 1870 din cariera militară, dar nu și din activitatea publică în slujba națiunii. Imediat după pensionare se va ocupa de școlile grănicerești de la Orlat și Bistrița, va deveni unul din cofondatorii ASTRA și se va implica activ în toate problemele ce țineau de dezvoltarea și afirmarea națiunii. Moare la Sibiu, unde își avea reședința, la 10 septembrie 1897, lăsând întreaga sa avere mai exact suma de 50.000 de florini echivalentul aproximativ, astăzi la cinci milioane de euro, Bisericii cu scopul de a oferi burse de studiu copiilor din zonele regimentelor de graniță, contribuind astfel la propășirea culturală a națiunii într-un mod admirabil.

Baronul Leonida Pop⁹

Leonida Pop¹⁰ se naște în 1831 și provine tot dintr-o familie de grăniceri români cu tradiție, doar că de această dată din Năsăud, unde își avea sediul cel de al II-lea Regiment de Graniță Românesc. Merge la Școala Primară la Năsăud și tot aici începe și Institutul Militar iar în 1843 la vârsta de 13 ani merge împreună cu tatăl său la Viena, unde sunt primiți în audiență la Împăratul Ferdinand care rămâne uimit de calitățile evidente ale tânărului Leonida, fapt pentru care l-a primit, deși încă nu avea vârsta necesară, la Academia Militară Tereziană din Wienar-Naustadt. La 20 de

⁹ Vezi pe larg: http://www.biographien.ac.at/oeb1/oeb1_P/Popp_Leonidas_1831_1908.xml.

¹⁰ Vezi pe larg: <http://www.rasunet.ro/lansarea-volumului-biografic-al-generalului-imperial-leonida-pop>, accesat la 01.04.2015, ora 09:00.

ani termină în mod strălucit Academia Militară, mai exact în 1851, fiind imediat avansat la gradul de sublocotenent și repartizat la Regimentul de infanterie “*Karl Ferdinand*”, garnizoana Sibiu, a doua ca importanță și mărime din Imperiu, unde a servit ca adjutant, până în 1854.

Atras de cariera militară este primit la Cursul Militar Superior - *Kriegschule* pe care-l termină în 1857 cu grad de locotenent, dovedind reale cunoștințe de strategie și tactică militară. După doi ani avansează în Statul major cu grad de căpitan, an în care participă la campania din Italia, câștigată de austrieci la Magenta și Turbiga, în care a contribuit decisiv la succes. După 1860, ca urmare a succeselor împotriva Prusiei va fi decorat cu medalia “*Merite militare*”, în calitate de comandant al “*Guvernământului din Mainz*”. În același timp, este numit șef de stat major la Divizia 14 Infanterie din Pressburg, iar la data de 23 IV 1869 este avansat la gradul de locotenent-colonel.

Calitățile sale de mare strateg îl saltă pe postul de profesor de strategie, fortificații și serviciul tehnic în cadrul Cursului Central de Cavalerie de la Viena iar la 1. XI. 1875, Leonida Pop este avansat la gradul de colonel și comandant al Regimentului 61, apoi al Regimentului 48, iar din iunie 1876 – șef de Stat major la Comanda generală din Wagram. În luna august 1878 este numit șef al Cancelariei de operații al Armatei a V-a, luând parte la cucerirea Bosniei și Herțegovinei, iar în august. 1879 este numit comandant al Armatei a XV-a și prin Decretul imperial din 1. V. 1880 obține gradul de general maior de brigadă, fiind trimis să conducă lucrările de fortificații de la Triest, acesta fiind și ultima sa funcție militară operativă. În august 1881 este chemat telegrafic la Viena pentru a fi numit șef al cancelarie imperiale, post ocupat evident numai prin meritele și calitățile sale dovedite de-a lungul timpului. Devine astfel, primul român provenit din Transilvania, care a atins înălțimea unor astfel de demnități. Iar după un an

avansează ca adjutant al Majestății Sale Împăratul Francisc Iosif I¹¹. După încă doi ani, Leonida Pop devine general de divizie, cu grad de mareșal locotenent și este numit consilier intim militar al Împăratului Francisc Iosif I.¹²

*Feldmareșalul Ioan Boeriu*¹³

Feldmareșalul Ioan Boeriu de Polichna s-a născut la 10 octombrie 1859 în comuna Vaida - Recea în Țara Făgărașului, fiind nepot al Baronului David Urs de Marginea. Urmează gimnaziul catolic din Sibiu, apoi își începe cariera militară avându-l ca model pe ilustrul său unchi David Urs. A activat mai întâi ca ofițer superior în IR 68 Infanterie apoi în 1905 este ridicat la gradul de maior ca în 1914 să devină colonel și comandant al Regimentului 76 de la Sopron. În Primul Război Mondial luptă pe frontul rusesc, unde în 23 august 1914 cucerește poziția strategică Polichna cu un efectiv inferior inamicului după 13 ore de luptă grea. Pentru această realizare, dar și pentru întreaga sa prestață este decorat cu ordinul Maria Theresia și titlul de Baron de Polichna în memoria acelei eroice victorii. În 1917 primește Ordinul Leopold și Ordinul Imperial al Coroanei de Fier Cl I. Un an mai târziu în

¹¹ Vezi pe larg: Handbuch des Allerhöchsten Hofstaates und des Hofstaates seiner K. und K. Apostolischen Majestät für das Jahr 1906, Druck und Verlag der k. k. Hof- und Staatsdruckerei, Wien 1906, p. 216.

¹² Vezi pe larg : <http://www.rasunetul.ro/leonida-pop-1831-1908-maresal-al-imperiului-habsburgic-cu-filiatii-feldrihane>, accesat la 01.04.2015, ora 09:20.

¹³ Vezi pe larg: <http://www.romanalibera.ro/aldine/history/cum-a-creat-baronul-ioan-boeriu-armata-romaneasca-a-transilvaniei-319218>, accesat la 01.04.2015, ora 10:10.

1918 este ridicat la gradul de Feldmareșal al armatei imperiale și președinte al Consiliului de Onoare din Ministerul Cezaro-Crăiesc de Război, iar evenimentele din toamna lui 1918 îl găsește la Viena unde devine comandantul Senatului Militar Român și restabilește ordinea în Viena și Praga. Alături de Iuliu Maniu din sediul Ministerului de Războiu Imperial formează o adevărată armată din 160.000 de soldați români, îndepărtând astfel pericolul căderii Austriei în haosul unei revoluții bolșevice, care era iminentă, având în vedere situația din Europa. Apoi cu aceiași dăruire, participă și organizează Marea Adunare Națională de la Alba Iulia de la 1 decembrie. Din 1919 devine comandantul tuturor forțelor armate aflate în subordinea Consiliului Dirigent Român din Transilvania, iar ulterior după dizolvarea Consiliului Dirigent primește comanda corpului de armată VII din Sibiu. În 1921 este decorat de regele Ferdinand I al României cu Ordinul Coroana României. După pensionare rămâne o prezență activă în viața culturală a națiunii fiind membru al ASTRA din Sibiu și un mare susținător al culturii și procesului educațional național. Moare la vârsta de 89 de ani în 2 aprilie 1949 la Sibiu dar lasă ca ultimă dorință să fie înmormântat în satul natal la Recea, unde își doarme somnul de veci¹⁴.

Sublocotenent. Înv. Ilarie Comșa, model de spirit civic și național

Învățătorul Ilarie Comșa, s-a născut în 14 aprilie 1875 în comuna Mândra, comitatul Făgăraș, din familia învățătorului Lazăr Comșa, fiind al doilea copil al familiei. După ce a terminat cele 4 clase primare din comuna sa natală, a trecut la școala medie din Făgăraș cu limba de predare maghiară, unde a mai terminat 4 clase în perioada 1891-1892. În 1892 s-a înscris la școala normală ortodoxă din Sibiu pe care o termină în 1894-1895¹⁵. În anul 1896 trece examenul de capacitate la școala

¹⁴ *Ibidem.*

¹⁵ Perioadă în care interacționează avându-i ca profesori pe cei ce constituiau elita cultural religioasă a românilor ortodoși din Transilvania, diploma de absolvire fiind semnată de nume celebre în calitate de dascăli cum ar fi Miron Cristea, Timotei Popovici, Petru Șpan, Miron Românul sau D. Barcianu etc.

normală din Sibiu și este ales învățător provizoriu la Cuciulata, județul Făgăraș, iar în anul 1898-1899 este ales învățător - director definitiv în comuna sa natală Mândra, școală unde va funcționa împreună cu tatăl său timp de 6 ani, până când acesta s-a retras la pensie.

Ilarie Comșa –primul din dreapta cu fratele său Alexandru în 1914 la înrolare¹⁶

La izbucnirea războiului, în 1914, a fost înrolat ca simplu soldat în regimental 23 de honvezi în Sibiu, unde a făcut serviciul militar până la 8 iulie 1915, când a fost arestat sub motiv că este spion și stă în legătură secretă cu armata română. Notarul din Mândra din invidie, se pare că l-a pârât autorităților austro-ungare că el împreună cu cumnatul său, preotul Cocan, au legături cu armata română¹⁷. Cumnatul, preotul Cocan, se pare că avea într-adevăr legături cu România de peste munți, pentru că în 1916, când s-a restras armata română din Transilvania, preotul împreună cu familia au fugit ajungând până la Odesa. În luna iulie a aceluiași an, Ilarie Comșa a fost trimis sub escortă militară la Budapesta pentru a fi judecat. Procurorul (care era fiul învățatorului ungar din Hălmeag – comitatul Făgăraș) l-a ajutat să-și dovedească nevinovăția. De aici a fost trimis pe câmpul de luptă în Galiția, până la 29 septembrie 1916. Apoi a trecut la școala de ofițeri rezervă din Budapesta.

¹⁶ Din arhiva familiei Comșa.

¹⁷ Acuzații des întâlnite în satele din sudul Transilvaniei în perioada neutralității României, vezi pe larg: Cristian Troncotă, *România și Frontul secret*, Editorul Elion, București, 2010.

La școala de ofițeri din Budapesta, al treilea din dreapta¹⁸.

În marie 1917 Ministerul Instrucțiunii Publice Ungar l-a trimis pe Ilarie Comșa la postul de învățător din comuna Mandra. Însă la 1 noiembrie 1917 a fost înrolat din nou la același regiment. La 1 martie 1918 a fost avansat sublocotenent, rămânând pe front până în octombrie 1918 la dizovarea armatelor austro-ungare, după care își reia postul de învățător în comuna natală.

Încă toamna anului 1918, împreună cu alți tovarăși de catedră, cum ar fi Gheorghe Dragoș, Mateiu Mateiu etc, și-au propus să-i reunească pe toți învățătorii din județul Făgăraș într-o asociație profesională reprezentativă care lipsea. Iar la 27 decembrie 1918, imediat după actul de unire al Transilvaniei, s-a constituit prima reuniune românească din Ardeal care a cuprins pe toți învățătorii români din Făgăraș, fără deosebire de confesiune, învățătorul Ilarie Comșa fiind ales președinte alături de un comitet de conducere alcătuit din alți 15 învățători. În acea perioadă s-au trimis sute de manifeste învățătorilor din Ardeal, Banat și celelalte părți unite “Țării Mame”, ca și ei să urmeze pe învățătorii din județul Făgăraș. În urma acestui apel s-a convocat marele congres învățătoresc la Sibiu din 1919. Când învățătorii ardeleni s-au constituit în asociație, pe bază de statute, primul președinte al secției județene a fost ales tot Ilarie Comșa pe o perioadă de 3 ani. În această calitate Ilarie

¹⁸ Fotografie din arhiva familiei Comșa.

Comșa a fost inițiatorul deschiderii unui internat pentru fetele de învățători în Făgăraș.

A făcut parte din organizația ”Sfatul Județean”, înființat în timpul Consiliului Dirigent, iar în anul 1922 a înființat în comună natală cooperativa de consum și valorizare ”Mândreana”, pentru ca în 1926 să înființeze în Banca populară ”Mândra”, în ambele fiind membru în consiliul de administrație. În anul 1926 a fost decorat cu Răsplata Muncii clasa a 2-a de către Regele Ferdinand. Tot în același an a primit diploma de recunoștință pentru lucrul manual. În 1927, Camera Agricolă a județului Făgăraș l-a premiat cu 5000 de lei pentru conducerea și buna organizare a grădinii de pomărit a școlii comunale.

A înființat un fond de construcție școlară în comună, care în anul 1927 avea depuși la bancă 150.000 lei. În același an a înființat Casa Culturală din comună, iar cât a servit ca învățător a condus și corul Bisericii. Tot în 1927 a fost numit subrevizor școlar de control în județul Făgăraș. De la revenirea în satul natal, în 1898 și până la pensionare a fost membru al Consiliului comunal, al Consiliului bisericesc și al Consiliului Protopopesc din Protopopiatul ”Oltul”. Ilarie Comșa a făcut cinste corpului învățătoresc făgărașan, fiind un om de muncă, un om corect, devotat și credincios.

Acuzat din nou de comuniști în 1949 că este chiabur, Ilarie Comșa este deposedat de bunuri și trăiește în discreție și cu demnitate până în 1962, când se stinge din viață tot în comuna natală Mândra, având sufletul împăcat ca s-a oferit întru totul slujirii idealurilor care l-au animat întreaga viață.

Concluzii

Este evident că lucrarea de față este mai degrabă o scurtă trecere în revistă a câtorva din cei mulți care ar merita să fie evocați, fără pretenții de exhaustivitate prezentul demers și-a propus mai degrabă să atragă atenția și să semnalizeze

necesitatea recuperării, într-un format mult mai amplu a acestui segment fundamental din istoria națiunii și a locurilor.

Personalitatea baronului David Urs sau a Feldmareșalului Leonida Pop sau a învățătorului Ilarie Comșa, nu merită atenție din perspectiva memoriei colective doar pentru caracterul lor de binefăcători al națiunii, prin admirabila lor dăruire și sprijin acordat în special tinerilor prin netezirea accesului la cea mai bună educație, ci prin întreaga lor viață, prin complexitatea relațiilor și importanța acțiunilor desfășurate de aceștia. Deși par a fi uitate în timp, la o analiză mai atentă ele pot fi astăzi fundamente reale și exemple concrete pentru viitor, deschizând noi perspective și unghiuri de abordare a problemelor curente ale societății contemporane. Din punct de vedere militar acțiunile de pe câmpurile de luptă, în mod cu totul special bătălia de la Solferino și cea de la Polichna, unde prin abilitate strategică si-au salvat armatele de la un dezastru militar și umanitar, au arătat lumii o nouă perspectivă a confruntărilor armate, au impus practic o limită a acestora prin poziționarea pe primul loc a vieților umane înaintea prestigiului militar, salvarea vieților umane fiind principalul deziderat, atât în acțiunile lui David Urs la acea vreme, cât și a celorlalți militari evocați mai înainte. Aceste fapte nu doar că stârnesc admirația, dar spre exemplu îl încadrează ulterior pe David Urs de Marginea în categoria fondatorilor principiilor *Dreptului Internațional Umanitar* fiind primul care le aplică, nu din obligația unor tratate, ci din omenie. Aceste fapte îi vor aduce notorietate și prezența în marea galerie a personalităților militare de la Viena, la un an de la moartea sa fiind publicată o lucrare biografică de Franz Rieger - *Oberst David Baron Urs de Margina. Bei Solferino und auf Lissa*¹⁹ iar presa vremii îl supranumea eroul de la

¹⁹ Franz Rieger - *Oberst David Baron Urs de Margina. Bei Solferino und auf Lissa* - „Colonelul Baron Urs de Margina. La Solferino și pe insula Lissa”, Hermannstadt - Sibiu, 1898.

Lissa²⁰. În limba română apărea tot în acea perioadă lucrarea lui Victor Lazăr²¹ ca o lucrare biografică a personalității lui David Urs, iar o stradă în Sibiu i-a purtat numele până în 1950.

Odată cu instalarea regimului comunist în România se instituie un fel de uitare, memoria lor devenind tabu. Această uitare comandată și controlată, ne costă astăzi enorm de mult în procesul de afirmare și de construire a unei imagini pozitive la nivel european a națiunii române, exemplele unor personalități marcante în istoria Europei cum a fost și David Urs sau Ioan Boeriu, Leonida Pop pot fi argumente serioase în afirmarea apartenenței noastre la spațiul civilizațional european și în egală măsură motiv de asumare cu demnitate și mândrie a cetățeniei române. Viețile acestor oameni sunt dintre cele mai elocvente exemple de complementaritate dintre asumarea identității naționale și asumarea activă a apartenenței europene. Campaniile publicitare gen „*Sunt cetățean European*”²² difuzate intens la Tv, dacă ar privi puțin la acest tip de model european, poate că nu ar mai părea așa de propagandistice și de superficiale.

Din punct de vedere al strategiei militare și a comportamentului militar, aceste figuri istorice ca și militarii români de astăzi din teatrele de operațiuni ale NATO sau ale ONU, au oferit, anticipat însă, un model de intercooperativitate, cooperare și integrare a propriilor obiective și misiuni în obiectivele generale ale comunității internaționale. Studiile recente realizate de italieni despre bătălia de la Lissa, mai exact Giacomo Scotti - *Lissa 1866. La grande battaglia per l'Adriatico*,²³ în absența unui efort din partea română de a semnală personalitatea comandantului militar al

²⁰ *Ost-Deutsche Post* l-a numit "*eroul de la Lissa*", și care a ramas astfel în anele armatei austriece, Apud <http://horia-salca.blogspot.com/2009/10/eroul-de-la-lissa.html>, accesat la 01.04.2015, ora 13:40.

²¹ Victor Lazăr - *David Urs de Marginea - biografia eroului și susținătorului școlilor grănicerești*, în Biblioteca populară a Asociațiunii (ASTRA), nr. 109.

²² Vezi pe larg: <http://consumatoreuropean.ro/despre-campanie/>, accesat la 02.04.2015, ora 10:30.

²³ Giacomo Scotti - *Lissa 1866. La grande battaglia per l'Adriatico*, LINT Editoriale, Trieste, 2004.

fortului Lissa, trec sub tăcere aspectele care de fapt au marcat bătălia, considerându-o una doar navală, fapt cu totul fals și inexact istoric.

Astfel personalitatea lui David Urs baron de Marginea sau a lui Ioan Boeriu, Leonida Pop sau Ilarie Comșa nu reprezintă o retrospectivă sau abordare nostalgică a trecutului, ci poate fi un instrument util și puternic în fundamentarea unei imagini pozitive a propriei identități, atât în raport cu ea însăși, cât și în raport cu ceilalți. Ignorarea unor asemenea resorturi conduce la o eșuare a imaginii și o limitare a resurselor și a perspectivelor la dezvoltare durabilă.

**Romanian military men from Transylvania in the Central European history from the
end of the XIX -th century until the beginning of the XX- th century
(Summary)**

The effervescence of the contemporary events, not only determines, but even compels to a process of remembrance of both the history and the identity building techniques. This is in order to give a suitable answer to the challenges and transformations to which we are active witnesses. The awareness of some Romanian military recollections from a century ago, and not only, is desired to not only be a historical curiosity, but also a key towards an assumed and better future.

Cuvinte Cheie: Memorie comună, istorie central europeană, identitate, perspective.

Keywords: Shared recollections, Central European history, identity, outlooks.